

2

Wandelen langs heilige plaatsen

Dagtochten naar bedevaartsoorden in Nederland

Meinema | Averbode

Wandelen langs heilige plaatsen deel 2

A photograph of a forest scene. In the foreground, there is a large, moss-covered tree stump on a grassy area. The background is filled with dense green foliage and trees, with sunlight filtering through the leaves. The overall atmosphere is peaceful and natural.

Wandelen langs heilige plaatsen

Dagtochten naar
bedevaartsoorden
in Nederland

deel 2

Berber Bijma, Marijke Nijboer, Peter Louwerse,
Esther van der Panne en Anton Sinke

Meinema | Averbode

Tekst en fotografie:

Berber Bijma: *tekst* Dokkum; *fotografie* Dokkum

Marijke Nijboer: *tekst* Emmer-Compascuum, Megen;
fotografie Emmer-Compascuum; *eindredactie*

Peter Louwerse: *tekst* Valkenburg, Wittem

Esther van der Panne: *tekst* Schagen, Varsseveld;
fotografie Schagen, Varsseveld

Anton Sinke: *tekst* Overasselt, Renkum, Venlo;
fotografie Valkenburg, Wittem, Overasselt, Renkum,
Megen, Schagen, Dokkum, Venlo

Boekverzorging: Studio Anton Sinke

Fotografie omslag: Anton Sinke

Topografische ondergrond © Kadaster, Emmen

ISBN 978 90 211 4225 8 (Nederland)

ISBN 978 90 317 2778 0 (België)

NUR 502

D/2009/39/93

© 2009 Uitgeverij Meinema, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

7	Pelgrimeren is ontmoeten	
9	Overzichtskaart	
11	Valkenburg - <i>O.L. Vrouw van Lourdes</i>	11 km
31	Wittern - <i>De Heilige Gerardus Majella</i>	20 km
51	Overasselt - <i>De koortsboom van St. Walrick</i>	18 km
71	Emmer-Compascuum - <i>Hertogin van Drenthe</i>	22 km
91	Renkum - <i>O.L. Vrouw van Renkum</i>	20 km
111	Megen - <i>Everardus Witte, het heilig bruurke</i>	20 km
131	Schagen - <i>O.L. Vrouw van de Keins</i>	20 km
151	Dokkum - <i>De heilige Bonifatius</i>	17 km
171	Venlo - <i>O.L. Vrouw van Genooi</i>	17 km
191	Varsseveld - <i>De Bedrukte Moeder Gods</i>	11 km
208	Verantwoording	

Pelgrimeren is ontmoeten

Ieder mens is op reis. En onderweg passeren we soms gedenkwaardige plekken. Plaatsen waar het leven ineens helder lijkt, waar je je een compleet mens voelt. Die plekken kunnen overal zijn, maar er is een grote kans dat u dit gevoel ook ervaart bij één van deze 'heilige plaatsen'. Trek erop uit en loop een mooie dagwandeling naar zo'n pelgrimsoord. Vaak is deze plaats al eeuwen oud en verbonden met bijzondere verhalen. U kunt er genieten van de stilte en soms de devotie bijna voelen. Vaak kunt u er een kaarsje opsteken. Is er een gastenboek, aarzel dan niet erin te schrijven.

U zult merken dat de reis naar de heilige plaats net zo belangrijk is als het doel. In het ritme van het wandelen wordt het denken vrijer en ontstaat inzicht. Al wandelend maak je ook makkelijk contact met anderen. Bij het maken van deze tochten hebben we waardevolle en bijzondere gesprekken gevoerd met passanten en mede-pelgrims. Gesprekken die soms verbaasden en nieuwe gedachten opriepen. Samen wandelen levert vaak verrassend open gesprekken op. Samen wandelen in stilte bindt mensen aan elkaar.

Behalve een beschrijving van het einddoel treft u bij elke route ook beschrijvingen aan van bijzondere plekken die we passeren en van de historie van de streek. Iedere tocht is opgebouwd als een drieluik: een omschrijving van de heen- en terugweg, een omschrijving van de heilige plaats en een routebeschrijving. Bij

elk kaartje staat een kort overzicht van het doel van de tocht, de openingstijden, de horeca onderweg, het openbaar vervoer en de lengte van de wandeling. Achter in het boek vindt u per wandeling een verantwoording met verwijzingen naar meer informatie.

In sommige gevallen is gekozen voor een tocht waarbij u terugkomt bij het vertrekpunt. Maar een aantal keren leverde dat een minder mooie tocht op of werd deze erg lang. In die gevallen is gekozen voor een terugtocht met de bus of trein naar het startpunt. We hebben er op gelet dat deze verbindingen – ook in het weekend – regelmatig rijden. Een bijzondere vermelding verdient de stoomtrein van Simpelveld naar Valkenburg (De Heilige Gerardus Majella, pag. 31). Hierbij is het zaak van te voren even te kijken op de website van deze, door vrijwilligers gerunde, spoorverbinding. Alle startpunten zijn bereikbaar met openbaar vervoer en met de auto.

Mocht u naar aanleiding van een tocht een opmerking hebben, dan kunt u deze mailen naar:
heiligeplaatsen@uitgeverijmeinema.nl

Wij hopen dat u geniet van de natuur, de cultuur en de spiritualiteit van deze tochten.

Eerder verscheen bij dezelfde uitgever:

Wandelen langs heilige plaatsen. Dagtochten naar bedevaartsoorden in Nederland. 2008²

Verwacht:

Wandelen langs heilige plaatsen 3. Dagtochten naar bedevaartsoorden in Vlaanderen. (eind 2009)

Overzichtskaart

Beschreven in *Wandelen langs Heilige Plaatsen* deel 1

Beschreven in *Wandelen langs Heilige Plaatsen* deel 2

O.L. Vrouw van Lourdes

Door het Geuldal van Meerssen naar Valkenburg

Het Geuldal zit vol met mirakelen. Een wonder met de hostie, een kluizenaar die vanuit een boom predikt en een kopie van de grot van Lourdes voeren ons naar heilige plaatsen in het Limburgse land. De grootste verrassing: gewijd zand verkrijgbaar in Houthem.

Groot is het Zuid-Limburgse Meerssen met 7717 inwoners niet. Maar het heeft veel te bieden. Zodra je het station uitkomt zie je het mooie Proosdijpark met het theehuisje en het markante kunstwerk 'Relatie 2005'. Ook is er een natuurhistorisch museum. De echte blikvanger van het plaatsje is de Basiliek van het Heilig Sacrament.

In verhouding tot het bescheiden Meerssen is dit 'pronkstuk van de Maasgothiek' een enorm bouwwerk. Op de Markt rijst de basiliek hoog boven de verbaasde wandelaar uit. Waarom hier dit fenomenale godshuis? Waarom namen de Meerssenaren geen genoegen met een doorsnee kerk, zoals de buurdorpen? Voor het antwoord moeten wij terug naar het jaar 1222, toen zich in het Zuid-Limburgse dorp een wonder voltrok dat in heel Europa tot de verbeelding sprak.

Het was niet zomaar een wonder: het was een mirakel dat de kern van het toenmalige christelijke geloof raakte. We hebben het hier over de transsubstantiatieleer, die zegt dat tijdens de mis het brood en de wijn veranderen in het lichaam en bloed van

De basiliek van Meerssen.

Pas als je naar boven kijkt valt pas goed de enorme ruimte op.

H. Juliana van Cornillon, beschermheilige van het heilig sacrament.

De apostel Simon de Zeloot in het portaal.

Christus. Een monnik in Meerssen verzuimde tijdens de mis water en wijn in de kelk te gieten. Pas toen hij de doek van de kelk nam, vóór het onzevader, ontdekte hij dat de beker droog was. Verdrietig deed hij een beroep op God, en hij hoorde een stem: 'Uw gebed is verhoord.' Hierdoor gerustgesteld ging hij verder met het ritueel, brak de hostie en liet een deel in de kelk vallen. En net als Christus aan het kruis, die uit zijn dode lichaam bloed en water liet vloeien, bracht nu ook zijn lichaam (de hostie) water en wijn voort. De

vloeistof vulde de beker tot een derde. De monnik toonde het vocht en het restant van de hostie aan de omstanders. Daarna werd de kelk met de vloeistof verzegeld. Meerssen werd een bedevaartplaats en het sacrament trok jaarlijks duizenden pelgrims aan.

Detail van de preekstoel.

Dit wonderverhaal was bij uitstek geschikt om de nieuwe leer van de transsubstantiatie aan de gelovigen over te brengen. Bovendien kon er een theologisch twistpunt mee worden beslecht. Er waren in die tijd theologen die beweerden dat het brood en de wijn gelijktijdig veranderden. Door het 'exempel van Meerssen' kwam nu ondubbelzinnig vast te staan dat het wonder ook kon geschieden door het enkele optillen van de hostie.

Wie nog twijfelde aan het exempel uit 1222, moest zich in 1465 definitief gewonnen geven. In dat jaar vond een tweede

Overzicht van het interieur.

De boer overhandigt het sacrament aan de pastoor.

mirakel plaats in Meerssen. Tijdens een van de vele oorlogen stond de kerk in lichterlaaie. Hoewel het tabernakel, waar het sacrament in werd bewaard, onbereikbaar leek, liet een boer uit de buurt van Raar zijn werk in de steek om het sacrament te redden. Hij opende het tabernakel en overhandigde het sacrament aan de pastoor. Daarna keerde hij terug naar zijn akker waar een engel zijn ploegwerk had voortgezet. Om het belang van de gebeurtenissen te onderstrepen werd de kerk verbouwd en uitgebreid, maar brand en geweld-

dadigheden maakten nieuwbouw noodzakelijk. Het huidige, uit mergelsteen opgetrokken kerkgebouw dateert uit het midden van de vijftiende eeuw en het begin van de zestiende eeuw. Het is gewijd aan H. Bartholomeus.

Wie hoopt het oorspronkelijke sacrament te kunnen bewonderen, komt bedrogen uit. Het Heilig Bloed werd in 1578 gestolen en vernietigd, vermoedelijk door muitende soldaten van Don Juan van Oostenrijk. Sindsdien is de devotie gericht op het zogeheten 'uitgestelde sacrament'.

Hiermee wordt bedoeld dat de verering van de hostie (waarin men het lichaam van Christus werkelijk aanwezig weet) ook buiten de mis mogelijk is. Dit kan op basis van de 'verlengde aanwezigheid' van de hostie. Daartoe wordt deze in een gouden vat, de monstrans geheten, uitgesteld (uitgestald, getoond) aan de biddende gelovigen. Elke donderdag van 13.00 tot 16.00 uur wordt het Heilig Sacrament uitgesteld in Meerssen, en tevens tijdens de processie op de veertiende dag na Pinksteren.

De sacraments-toren.

Tijdens de jaarlijkse vieringen op Sacramentsdag (de tweede donderdag na Pinksteren) en het daarbij behorende octaaf (periode van acht dagen) verkeert de verering op zijn hoogtepunt. Elke dag komen bedevaartsgroepen uit de nabije plaatsen, zoals Amby, Berg en

Bartholomeus.

*Impressies van
het rijke interi-
eur van de
basiliek.*

*Grafkapel van de
familie Regout.*

Terblijt, Borgharen, Itteren, Houthem, Bunde en Valkenburg. De monumentale kerk kent vele bezienswaardigheden. Bijzonder zijn de sacramentstoren in het priesterkoor, de cilindermonstrans van 77,5 centimeter en het altaar uit 1900. Vergeet ook de vele gebrandschilderde ramen niet. Niet onbelangrijk is tenslotte dat de beroemde Limburgse bouwmeester Pierre Cuypers de supervisie had over de laatste verbouwing, van 1936 tot 1938. Sindsdien mag de kerk de

eretitel 'basiliek' voeren.

Links voor de kerk stuiten wij op een opmerkelijk grafmonument. Het gebouwtje uit 1869 is gesticht door de industrieel en politicus Petrus Regout (1801-1878) en zijn echtgenote Allegonda Hoeberechts. Regout was eigenaar van een groot aantal fabrieken. Zijn aardewerk-

fabriek veroverde wereldfaam onder de naam Sphinx.

Ook in Meerssen: het protestantse Leopoldkerkje. Zuid-Limburg kent vier van deze kerkjes die door de Belgische koning Leopold werden gefinancierd om een einde te maken aan twisten tussen protestanten en katholieken.

Zuid-Limburg was toen, met uitzondering van Maastricht, Belgisch grondgebied. De drie andere kerkjes staan in Beek, Gulpen en Heerlen. Laten wij onderweg van Meerssen naar Houthem-St. Gerlach vooral van de natuur genieten. We lopen hier langs de Geul door het Meerssenerbroek, een gebied waar Schotse Gallo-wayrunderen grazen. Het ruisen van het riviertje is weldadig. Maar later, aan onze rechterzijde, worden we herinnerd aan een wreed verleden. Hier zien wij het oorlogsmonument

*Protestants
Leopoldkerkje.*

De Geul.

Restanten van de werkplaats en de toegang tot de groeve.

Geulhem.

Bronsdaelgroeve. De ondergrondse werkzaamheden in deze groeve moesten in september 1944 een werkplaats van 9.200 vierkante meter opleveren waar de Duitsers de motoren van hun bommenwerpers wilden repareren. Als reactie op de geallieerde bombardementen verplaatsten de nazi's (onder de noemer Operation Todt) hun oorlogsindustrie naar bomvrije plekken. Dwangarbeiders uit de Noordoostpolder en België deden het zware werk. Het betonnen geraamte is mogelijk

een overblijfsel van een V2-installatie. De Duitse krijgsmacht is er weinig mee opgeschoten: voordat de installatie volledig in productie kon worden genomen, maakten de geallieerden er een einde aan door de verovering van het gebied. Verbaas u vervolgens over de sprookjesachtig entou-

rage bij Geulhem: is het niet net een stukje Frankrijk? Let ook op de prachtige, uit 1768 stammende Geulhemmermolen. De watermolen werkt nog steeds.

Houthem

In Houthem is St. Gerlach alom aanwezig in het straatbeeld. Aan de Onderstestraat in het dorp herinnert een kapel uit 1870 aan de kluizenaar die vanuit een boom het evangelie predikte.

*Kapel in
Houthem.*

Zelfs de naam van het dorps-café De Holle Eik is een verwijzing naar Gerlach. Het doel van ons bezoek aan het dorp is uiteraard de Sint Gerlachuskerk waarin zich het praalgraf van de heilige bevindt.

Wie was deze Gerlach? Volgens de overlevering werd hij omstreeks 1120 geboren uit een adellijk geslacht in of bij Maastricht. Hij schoolde zich in de krijgskunst en leidde een zowel dapper als lichtzinnig leven. De dood van zijn vrouw betekende een keerpunt voor hem. Gerlach bekeerde zich en trok barrevoets in een boetehemd naar Rome om met een schriftelijke goedkeuring van de paus naar Limburg terug te keren als kluizenaar. Ongeveer 1250 meter ten oosten van de huidige parochiekerk ging hij in een holle eik wonen. Dage-lijks liep hij blootsvoets naar Maastricht om daar boete te

Sint Gerlachuskerk.

Beeld van St. Gerlachus in zijn holle boom.

Praalgraf van St. Gerlachus.

doen en inzicht te krijgen in het mysterie van de Heilige Drieduldigheid, elke zaterdag reisde hij naar de dom van Aken. Gerlach werd beroemd en dat wekte de afgunst van de monniken uit het klooster van Meerssen. Zij deden hun beklag bij de bisschop van Luik met het verhaal dat Gerlach een grote som geld in de boom had verstoppt. Toen de bisschop de boom liet omhakken, ontdekte hij dat hij was voorgelogen. Hij nam de zorg voor Gerlach op zich en liet uit het hout van de gevelde eik een huisje en een kapel voor de kluizenaar bouwen.

Het wonder waarmee de heilige in verband wordt gebracht, voltrok zich niet ver van zijn woonstede. Tot drie keer toe veranderde water daar in wijn. In 1165 of 1166 overleed Gerlach. Volgens de overlevering heeft hij het sacrament voor de sterfenden ontvangen van niemand minder dan de Heilige Servatius.

Zijn lichaam werd overgebracht naar zijn graftombe en is later gewikkeld in een liturgisch bovenkleed en in een nieuw praal-

graf geplaatst. Het gebeente ligt thans in een achttiende-
eeuwse barokke reliekschrijn.

Dit is wel een heel bijzonder cultusobject, want onder deze
tombe bevindt zich een bak met gewijd zand. Zakjes en een
schepje liggen klaar, dus wie wil kan wat meenemen. In 1997
kwamen Brabantse boeren in Houthem gewijd zand halen om
dat tijdens de varkenspest in hun stallen te strooien. De heil-
zame werking van het zand gaat terug tot de jaren na Ger-
lachs overlijden toen de aarde rond zijn kist hoog stond
aangeschreven.

De Sint Gerlachuskerk is tussen 1720 en 1727 gebouwd op de
plaats van een vroegere kloosterkerk. In het gebouw, tijdens
ons bezoek in 2008 midden in een langdurige restauratie,
beeldt een serie fresco's van Johann Adam Schöpf hoogte-
punten uit het leven van de heilige uit.

Buiten de kerk valt er ook genoeg te beleven. De voormalige
kloostergebouwen vormen samen met de landerijen een zo-
geheten 'chateau'. De culinaire ondernemer Camille Oostwe-
gel heeft het complex in 1990 gekocht van de parochie en er

een chic hotel-restaurant in
gevestigd. Daardoor treft
men tegenwoordig veel ho-
telgasten en toeristen aan in
de kerk. Ook pelgrims weten
de weg nog steeds te vin-
den. Al in de vroege Middel-
eeuwen kwamen ze naar
Houthem om verlost te wor-
den van zweren, gezwellen,
kreupelheid, aandoeningen
aan de baarmoeder, koorts,
kiespijn, dysenterie en ga zo
maar door. Ook nu zoeken
pelgrims er hoop. In het
boek voor intenties lezen
we: 'Ik bid voor een afloop
van de verkoop van ons huis'
en 'Deze kerk wordt voor mij
het beginpunt van een tijd
van overleven'.

*Het is mogelijk
wat gewijd zand
mee te nemen.*

*Achter de kerk is
het goed toeven.*

*Het praalgraf
tussen de stei-
gers.*

Idyllisch wandelen langs de Geul.

Altaar bij de Lourdesgrot.

Beeldje van Maria in de Lourdesgrot.

Valkenburg

Na de beeldentuin van St. Gerlach te hebben bewonderd, vervolgen wij onze weg naar Valkenburg. Het drukke stadje is vooral bekend door zijn mergelgrotten, zijn kasteelruïne en zijn catacomben. Wij laten deze attracties links liggen en richten ons op O.L. Vrouw van Lourdes, onderaan de Cauberg, een kopie van de Lourdesgrot in Zuid-Frankrijk.

Deze imitatie van het Zuid-Franse heiligdom werd in 1928 voltooid op initiatief van pastoor W. Hermans.

Deze geestelijke wilde zo de Mariaverering uitdragen aan andersdenkende toeristen en tevens de Valkenburgse katholieken beschermen tegen de verlokkingen die het toerisme met zich meebracht. Het Mariabeeld is een kopie van het oorspronkelijke beeld uit Lourdes.

Later kwam er, net als in Frankrijk, een beeld bij van Bernadette, het meisje dat Maria had aanschouwd. Haar heiligverklaring in 1933 was hiervoor de concrete aanleiding. De bedevaarten begonnen al toen de grot nog in aanbouw was. In 1926 trokken de eerste communicantjes met brandende kaarsen naar de grot. Vanaf 1927 kwamen georganiseerde bedevaarten. De bekendste bezoeker is zonder twijfel de Italiaanse topwielrenner Gino Bartali in 1937. Twee jaar later werd een massale bidtocht tegen de dreigende oorlog

Een keur aan kaarsen.

Het complex rond de Lourdes-grot.

In de souvenirwinkeltjes zijn volop Maria's te koop.

De binnenstad van Valkenburg is beslist de moeite waard.

Onverwachte ontmoeting in de buurt van de Cauberg.

gehouden. Op 3 september van dat jaar denderde een uit zijn versnelling geschoten vrachtwagen de Cauberg af, maar wonderwel raakte niemand gewond.

Tegenwoordig trekt de grot ongeveer tweehonderd pelgrims per dag. Eén van hen is een Nederlander van Kroatische afkomst. 'Ik ben katholiek opgevoed,' vertelt hij. 'In Olovo, een bedevaartsoord in de buurt van mijn Kroatische woonplaats, werd op 15 augustus altijd de mis opgediend. Daar ging ik altijd heen. Maar toen ik in communistisch Joegoslavië op de politieschool terecht kwam, keerde ik me af van de kerk. Later brak de oorlog uit en ben ik met mijn vrouw en twee kinderen naar Nederland gevlucht. Als dank dat wij het hebben overleefd, ben ik teruggekeerd naar het geloof.'

De Kroaat ging acht jaar na zijn vlucht terug naar zijn vaderland om in Olovo Maria te bedanken. Ook bad hij daar voor het herstel van zijn vrouw die toentertijd ernstig ziek was. 'En ze is genezen,' vertelt hij. 'Sindsdien ga ik elk jaar naar een bedevaartplaats om Maria te bedanken.'

De route

Vanaf treinstation Meerssen rechtsaf. Daarna linksaf de Stationsstraat in. Dan langs (of door) het Proosdijpark en daarna rechtsaf onder de stalen buizen door naar de Markt. Na het verlaten van de basiliek rechtsaf de Markt op, daarna bij de T-splitsing rechtsaf de Gansbaan op. Met de weg meebuigen naar links. Aan het eind rechtsaf het spoor over, dan linksaf. Over het Gemeentebroek het Meerssenerbroek in. Langs uitspanning De Nachte-

gaal en dan rechtdoor het voetpad op, langs camping Geuldal. We laten de Geul links liggen en komen op de Geulweg.

Op de kruising bij de Geulhemermolen direct linksaf, over de Geul, het voetpad op naar Houthem. Aan het eind rechtsaf,

daarna linksaf bij het bankje naar de speelweide. Trap op, rechtsaf langs het St. Gerlachplein en rechtdoor de Pastoor Ribberghstraat in. Aan het eind

linksaf de Onderstestraat in, bij de driesprong met de kapel rechtsaf (het blijft Onderstestraat) en na de begraafplaats bent u bij de Sint Gerlachuskerk. Na het bezoek aan de kerk gaat u rechtsaf de beeldentuin in tot aan een verharde weg met een slagboom. Door het klaphekje natuurgebied Ingendaal in.

Rechtdoor lopen en vervolgens rechts via een weidepad om het landgoed Sint Gerlachs heen. Aan de achterzijde over een houten brug de Geul oversteken en dan linksaf. Aan het eind van deze weg weer linksaf en bij het bruggetje rechtdoor. Hou de rivier aan uw linkerkant. Langs

Houten brug over de Geul.

Proosdijpark in Meerssen.

*etecafé Tivoli en de catacomben
lopen wij Valkenburg in.
Loop de Plenkertstraat uit tot
het Grendelplein. Daar rechtsaf
de Cauberg op. Aan de rechter-
zijde ziet u eerst de Gemeente-
grot en vervolgens de Lourdes-
grot.*

*Na het verlaten van de grot
linksaf de Cauberg af en vervol-
gens de weg over het Grendel-
plein, de Wilhelminalaan en de
Nieuweweg. Aan het eind
linksaf de Stationsstraat op. Aan
de rechterzijde ligt het station.*

Bestemmingen: De Basiliek van het Heilig Sacrament in Meerssen, de Sint Gerlachuskerk in Houthem en de O.L. Vrouw van Lourdes op de Cauberg in Valkenburg.

Openingstijden: De drie heiligdommen zijn overdag altijd open. De hostie in Meerssen wordt elke donderdag van 13 tot 16 uur uitgesteld en tevens tijdens de processie op de zondag in het octaaf (de veertiende dag na Pinksteren).

Legendes: Een hostie begint spontaan te vloeien (Meerssen), een vrome boer redt het Sacrament, een engel doet intussen zijn ploegwerk (Meerssen), water

verandert in wijn (Houthem), Maria verschijnt aan Bernadette (Valkenburg).

Route: Meerssen-Houthem-Valkenburg.

Lengte: 11 kilometer.

Sta ook even stil bij: Meerssen en de Cauberg zijn ook in ander opzicht 'heilige plaatsen'. De Amstel Gold Race, Nederlands enige wielerklassieker, wordt hier jaarlijks verreden.

Openbaar vervoer: Spoorwegstations van Meerssen en Valkenburg.

Horeca onderweg: Volop aanwezig, te veel om op te noemen.

Tip: Dit traject leent zich samen met de wandeling Valkenburg-Simpelveld (zie pagina 31) voor een tweedaagse wandeling.

= 1 km

Wandelen is een uitstekende manier om je zinnen te verzetten en even afstand te nemen van de waan van de dag. *Wandelen langs heilige plaatsen 2* biedt evenals deel 1 tien pelgrimsdagtochten, in lengte variërend van elf tot tweeëntwintig kilometer. De wandelingen lopen door Friesland, Drenthe, Noord-Holland, Brabant, Limburg en Gelderland, en leiden door uiterwaarden, over heuvels en langs vennen en kastelen naar kapelletjes, een koortsboom en andere bedevaartplaatsen.

De tochten in dit boek zijn uitgezet en beschreven door vijf wandelliefhebbers. Anton Sinke is grafisch ontwerper, Marijke Nijboer is freelance journalist en tekstschrijver, Peter Louwerse is journalist, Esther van der Panne is theoloog en journalist en Berber Bijma is tekstschrijver.

www.uitgeverijmeinema.nl
www.averbode.com/religie

NUR 502

ISBN 978 90 211 4225 8

9 789021 142258